

Bulletin advokacie
1956-2016

držitel prestižního ocenění
Právníký časopis ČR
2014, 2015 a 2016

od 2014
RECENZOVANÝ
ČASOPIS

11 2016

Bulletin advokacie

Generální klauzule nekalých obchodních praktik • Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy • Rozhodování o udělení a odvolání prokury • Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu • Dva speciální pojistné produkty pro advokáty •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

Bulletin advokacie slavil

– podrobnosti, fotografie a související příspěvky najdete na str. 6 až 18.

VSTUPENKY
NA GALAVEČER
PRÁVNÍKA
ROKU IHNEDE
ROZEBRÁNY!

Právo akcionářů na dorovnání – soudní judikatura ve světle nové právní úpravy

JUDr. ALENA BÁNYAIOVÁ, CSc.

Judikatura v oblasti korporátního práva se musela potýkat s často se měnící, resp. často opravovanou a doplňovanou právní úpravou. Obchodní zákoník se, a to především v části týkající se společností, měnil za dobu své existence téměř šedesátkrát, a právě s jeho novelami se zrodil termín „technická novela“ pro opravy toho, co se předchozími novelami nepovedlo. Bylo tak na judikatuře, aby se překonaly nejasnosti, nepřesnosti a případně i chyby, jimiž vyvíjející se právní úprava trpěla.

Prítom ovšem některé pojmy, které např. v oblasti závazkových vztahů mají svůj ustálený obsah a jejichž výklad nečiní zvláštní potíže, dostaly v korporátní judikatuře týkající se dnes již zrušeného obchodního zákoníku význam poněkud nečekaný. Jde především o některá rozhodnutí Nejvyššího soudu zabývající se právem minoritních akcionářů na zaplacení dorovnání a jeho příslušenství při převzetí jmění většinovým akcionářem nebo při nuceném výkupu akcií tímto akcionářem. Jelikož tato rozhodnutí se vztahují k ustanovením obchodního zákoníku, jejichž obdoba je dnes obsažena v zákoně o přeměnách nebo v zákoně o obchodních korporacích, je užitečné si je připomenout a zamyslet se nad tím, zda obsah, který určitým pojmem tato rozhodnutí přisuzují, je správný.

Přítom ovšem některé pojmy, které např. v oblasti závazkových vztahů mají svůj ustálený obsah a jejichž výklad nečiní zvláštní potíže, dostaly v korporátní judikatuře týkající se dnes již zrušeného obchodního zákoníku význam poněkud nečekaný. Jde především o některá rozhodnutí Nejvyššího soudu zabývající se právem minoritních akcionářů na zaplacení dorovnání a jeho příslušenství při převzetí jmění většinovým akcionářem nebo při nuceném výkupu akcií tímto akcionářem. Jelikož tato rozhodnutí se vztahují k ustanovením obchodního zákoníku, jejichž obdoba je dnes obsažena v zákoně o přeměnách nebo v zákoně o obchodních korporacích, je užitečné si je připomenout a zamyslet se nad tím, zda obsah, který určitým pojmem tato rozhodnutí přisuzují, je správný.

Povaha nároku na zaplacení dorovnání

Podle § 45 a násl. zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách, má oprávněná osoba (minoritní akcionář) právo na dorovnaní rozdílu mezi hodnotou akcií a plněním (přiměřeným vypořádáním), které akcionář obdržel od přejímajícího společníka. Právo na dorovnání musí být uplatněno u povinné osoby nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy byl převod jmění na přejímajícího společníka zapsán do obchodního rejstříku. Od tohoto data také povinná osoba platí z dlužné částky úroky v zákonem stanovené výši; právo na úroky z prodlení tím není dotčeno. Jde o obdobu úpravy dříve, tj. do 30. 6. 2008, obsažené v § 220p ve spojení s § 220k obch. zák., kde ovšem byly stanoveny jiné lhůty pro uplatnění práva na dorovnání a uvedeny povinnosti související s právem minoritních akcionářů žádat o přezkoumání výše přiměřeného vypořádání.¹

Podle § 390 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, se mohou vlastníci účastnických cenných papírů, o nichž valná hromada společnosti rozhodla, že přecházejí na majoritního akcionáře, domáhat na tomto akcionáři dorovnání, pokud protiplnění, které jim poskytl za jejich cenné papíry, není přiměřené jejich hodnotě. Toto právo musí být u majoritního akcionáře uplatněno do tří měsíců od zveřejnění zápisu usnesení valné hromady do obchodního rejstříku. Od uvedeného dne také vzniká dosavadním vlastníkům účastnických cenných papírů právo na úrok z částky dorovnání (§ 388 z. o. k.). Tato úprava s určitými změnami přejímá řešení dříve obsažené v § 183i až 183m obch. zák. Rozdíly opět spočívají především ve lhůtách pro uplatnění práv a v opuštění úpravy práva minoritního akcionáře žádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění.²

K povaze práva na dorovnání plnění poskytnutého za zrušené nebo vykoupené akcie a podmínkám jeho uplatnění tak, jak toto právo bylo upraveno v obchodním zákoníku, se Nejvyšší soud podrobně vyjádřil v usnesení sp. zn. 29 Odo 1332/2005 a na myšlenky zde obsažené navázal v řadě dalších rozhodnutí, byť ne vždy zcela konzistentně. V citovaném usnesení se obsáhle zabýval tím, zda menšinoví akcionáři, pokud chtějí dosáhnout vyšší částky vypořádání za jejich zrušené akcie podle zmíněného § 220p obch. zák., musejí podat žalobu na určení výše přiměřeného vypořádání, nebo zda stačí, podají-li žalobu na plnění, v níž se budou domáhat zaplacení příslušné částky. Vysvětlil, že podání určovací žaloby není namístě, neboť žaloba na plnění, i když ji podal jeden menšinový akcionář, řeší celý obsah a dosah sporné výše vypořádání. Soudní rozhodnutí, jímž se žalobci přiznává právo na jinou výši vypořádání, je na základě odkazu na § 220k odst. 5

1 Ust. § 220k odst. 1 obch. zák.: „Není-li výměnný poměr akcií spolu s případnými doplňky uvedený ve smlouvě o fúzi přiměřený, má každý z akcionářů zúčastněné společnosti vůči nástupnické společnosti právo na dorovnání v penězích.“ Ust. § 220p odst. 4 obch. zák.: „Ustanovení § 220k odst. 1, 54 a 7 platí přiměřeně. Ve smlouvě o převzetí musí být menšinoví akcionáři upozorněni na to, že mají právo na vypořádání v penězích a právo žádat o přezkoumání výše vypořádání v penězích, s tím, že toto právo mají, i když na valné hromadě budou hlasovat pro smlouvu o převzetí, a že je mohou uplatnit ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se zápis převodu jmění do obchodního rejstříku stane účinným vůči třetím osobám.“

2 Úprava obsažená v obchodním zákoníku stanovila následující postupy. Ust. § 183k odst. 1: „Vlastníci účastnických cenných papírů mohou od okamžiku obdržení pozvánky na valnou hromadu, popřípadě od oznámení jejího konání požádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění; (...)“. Ust. § 183m odst. 1 a 2 určovalo: „Oprávněné osoby mají právo na protiplnění v penězích, jehož výši určí hlavní akcionář; (...). Dosavadním vlastníkům zaknihovaných cenných papírů vzniká právo na zaplacení protiplnění zápisem vlastnického práva na majetkovém účtu v příslušné evidenci cenných papírů a vlastníkům listinných účastnických cenných papírů jejich předáním společností podle § 183l odst. 5 a 6 a úroku ve výši obvyklých podle § 502 (...)“.

obch. zák. závazné co do základu práva i vůči jiným menšinovým akcionářům. Tím také tato žaloba má předejít případným dalším žalobám.

K možnosti minoritního akcionáře určit výši dorovnání tak, aby odpovídalo přiměřené hodnotě zrušených akcií a aby tak žalobu na plnění mohl podat, Nejvyšší soud uvedl, že menšinový akcionář musí mít k dispozici informace, že znalecký posudek, který byl podkladem pro určení původní výše přiměřeného vypořádání, je nesprávný, a tak si musí učinit alespoň hrubou představu o tom, jakého vypořádání se má domáhat; pokud se v průběhu řízení ukáže, že dorovnání má být jiné, může akcionář žalobu buď částečně vzít zpět, nebo ji rozšířit o potřebnou částku.

V usnesení sp. zn. 29 Cdo 2403/2010 k povaze žaloby Nejvyšší soud dále dodal, že soud svým rozhodnutím deklaruje, jaká je výše přiměřeného vypořádání; nejde o rozhodnutí konstitutivní. Z toho lze dovodit, že Nejvyšší soud vychází z toho, že má-li minoritní akcionář žalovat na plnění, tedy na zaplacení dorovnání, jde o uplatnění peněžitého nároku, jehož výši musí v žalobě specifikovat.

V dalších rozhodnutích, a to stejného senátu, se objevuje pojetí již trochu jiné, byť na citovaná usnesení povětšinou odkazují. V řízení vedeném pod **sp. zn. 29 Cdo 4252/2010** Nejvyšší soud znovu připomíná, že **menšinový akcionář může žalovat pouze na zaplacení dorovnání, tedy žalobou na plnění**, a žádá jeho další práva, a to ani samostatné právo na určení výše vypořádání soudem, nelze z § 220k a 220p obch. zák. dovodovat. Nicméně dodává, že rozhodnutí o zaplacení požadovaného dorovnání nebrání, pokud navrhovatel v žalobě o zaplacení vůbec neurčí výši svého nároku. Opírá se přitom o své závěry týkající se práva akcionáře požadovat přezkoumání výše protiplnění za vykoupené akcie podle § 183k obch. zák.

Důvody jsou podle Nejvyššího soudu tyto: „*Podle mínění dovolacího soudu však lze na postup při rozhodování o přiznání práva na jinou výši vypořádání aplikovat závěr, formulovaný Nejvyšším soudem v R 104/2010, podle kterého soud při rozhodování o návrhu na zahájení řízení o přiznání práva na jinou výši vypořádání nebude vázán tím, jak navrhovatel v tzv. žalobním petitu zformuloval svou představu o výši vypořádání na jednu akci. Může tedy svým rozhodnutím určit výši vypořádání na jednu akci částkou vyšší nebo naopak (aniž by ve zbývajících částech návrhu zamítal) částkou nižší. Návrh na určení výše vypořádání bude projednatelný (soud o něm může zákonem předvídaným způsobem věcně rozhodnout) dokonce i tehdy, omezí-li navrhovatel svůj požadavek na určení výše vypořádání, aniž v žalobním petitu zformuluje svou představu o jeho výši na jednu akci. Je tomu tak proto, že obchodní zákoník (konkrétně ust. § 220k) předpokládá, že soud určí výši dorovnání, čímž v intencích ust. § 153 odst. 2 o. s. ř. vypořádá vztah mezi účastníky řízení způsobem předjímaným tímto právním předpisem...*“

V dalším rozhodnutí uvedenou myšlenku Nejvyšší soud zopakoval a rozvedl i ve vztahu k dalším podmínkám a lhůtám pro uplatnění práva na zaplacení dorovnání. V řízení vedeném pod **sp. zn. 29 Cdo 4778/2014** uzavřel, že pro absenci jiné úpravy v § 220k obch. zák. je dorovnání splatné podle § 340 odst. 2 obch. zák., tedy že **dlužník (hlavní akcionář) je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl věřitelem (minoritními akcionáři) o plnění požádán.** Dále kon-

statoval s odkazem na jinou judikaturu,³ že za doručení výzvy věřitele k plnění peněžitého závazku podle citovaného ustanovení obchodního zákoníku lze považovat i doručení žaloby dlužníkovi. Z těchto dvou skutečností (výroků) pak dovodil, že „*to znamená, že lze-li návrh na zahájení řízení o zaplacení dorovnání považovat zároveň za výzvu k plnění podle § 340 odst. 2 obch. zák. (je-li doručen hlavnímu akcionáři) a nemusí-li takový návrh z důvodů shora uvedených obsahovat představu navrhovatele o výši dorovnání na jednu akci, potom ani výzva k zaplacení dorovnání nemusí obsahovat výši požadovaného dorovnání*“. Vysvětlil ještě, že tento závěr reflektuje „*informační nerovnost obou stran*“, neboť pokud se hlavní akcionář „*rozhodne k převzetí jmění podle § 220p obch. zák., musí být schopen stanovit výši vypořádání tak, aby odpovídala požadavku přiměřenosti, a proto také musí být schopen vyhodnotit výzvu menšinového akcionáře k zaplacení dorovnání a určit výši případného dorovnání na jednu akci*“.

Stejný názor ohledně žaloby na zaplacení dorovnání vyslovuje k současné úpravě obsažené v § 390 z. o. k. i komentářová literatura. V prvním vydaném komentáři k tomuto zákonu se konstatuje, že návrh na dorovnání, o němž soud rozhoduje podle citovaného ustanovení, je návrhem na plnění, jímž se oprávněná osoba domáhá zaplacení dorovnání. Dodává se, že „*i nadále platí, že z právního předpisu (§ 376 a 390) vyplývá způsob vypořádání vztahu mezi účastníky řízení ve smyslu § 153 odst. 2 o. s. ř., a soud při rozhodování o návrhu na zahájení řízení není vázán tím, jak navrhovatel v tzv. petitu zformuloval svou představu o výši dorovnání*“. Komentář uzavírá, stejně jako zmíněné **usnesení NS sp. zn. 29 Cdo 4252/2010**, že **soud může přiznat méně či více, než žalobce požaduje, aniž by o rozdílu rozhodoval, a že o žalobě může rozhodnout, i když neobsahuje výši dorovnání, jež žalobce požaduje.**⁴

Uvedené závěry jsou **poněkud problematické**. Lze samozřejmě souhlasit s tím, že nárok na zaplacení dorovnání za zrušené akcie uplatňuje menšinový akcionář žalobou na plnění. Odpovídá to právní povaze tohoto nároku. Rozhodnutím valné hromady o převzetí jmění hlavním akcionářem (a splněním dalších zákonem stanovených náležitostí) vzniká právní vztah mezi hlavním akcionářem a akcionářem menšinovým, jehož obsahem je povinnost hlavního akcionáře zaplatit akcionáři menšinovému částku odpovídající hodnotě akcií, jejichž vlastnictví v důsledku tohoto rozhodnutí na hlavního akcionáře přešlo (přiměřené vypořádání), a právo menšinového akcionáře zaplacení této částky po hlavním akcionáři požadovat. Práva a povinnosti stran vztahu mezi menšinovým a hlavním akcionářem se řídí příslušnými ustanoveními zákona, která upravují převod jmění na hlavního akcionáře (dříve § 220p obch. zák., dnes § 45 a násl. zák. o přeměnách). Lhůta, v níž má být závazek hlavního akcionáře k zaplacení dorovnání v případech, kdy vypořádání poskytnuté hlavním akcionářem není přiměřené, splněn, v zákoně upravena není

³ Rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 4322/2009, 32 Cdo 3923/2010 a 32 Cdo 645/2012.

⁴ P. Šuk in I. Štenglová, B. Havel, F. Cileček, P. Kuhn, P. Šuk: Zákon o obchodních korporacích, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 590. Ke stejnému názoru se přihlásil T. Doležil a J. Lasák in J. Lasák, J. Pokorná, Z. Čáp, T. Doležil a kol.: Zákon o obchodních korporacích, Komentář, II. díl, Wolters Kluwer, a. s., Praha 2014, str. 1733.

a nebyla. Souhlasit lze tak se závěrem vysloveným v citovaných usneseních Nejvyššího soudu, že splatnost tohoto dluhu hlavního akcionáře je vázána na doručení výzvy k plnění menšinovým akcionářem.

Pochybnosti ovšem vyvolává tvrzení, že soud může rozhodovat o žalobě na zaplacení dorovnění, která postrádá údaj o výši požadované částky, a z něj dovozovaný závěr, že ani výzva, již menšinový akcionář žádá o splnění dluhu, jeho výši obsahovat nemusí.

V řízeních, o nichž je řeč, menšinový akcionář uplatňuje vůči hlavnímu akcionáři nárok na zaplacení určité částky (ať požaduje zaplacení dorovnění za zrušené akcie při převodu jmění na hlavního akcionáře, nebo dorovnění hodnoty akcií vykoupených hlavním akcionářem). Jde o spor mezi uvedenými akcionáři, spor o existenci práva na dorovnění a o jeho výši. Soud posuzuje reálný rozpor mezi hmotněprávními zájmy účastníků, urovnává existující spor. Nejvyšší soud to ostatně vyjádřil i v jenom z výše citovaných usnesení, kde řekl, že v rozhodnutí, jímž se přiznává právo na protiplnění, soud pouze deklaruje, jaká výše protiplnění je přiměřená, a proto toto rozhodnutí nemá konstitutivní povahu (29 Cdo 2403/2010), což je typické pro rozhodnutí v nesporných řízeních. Svou povahou je tak řízení o uvedeném nároku menšinového akcionáře řízením sporným, sporem o zaplacení dluhu a o jeho výši, byť do 31. 12. 2013 byla tato řízení řazena mezi řízení nesporná (srov. § 200e o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013).⁵ Tomu přisvědčuje i současná procesní úprava – tyto spory nadále zůstávají v režimu o. s. ř.; zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, jsou vyhrazena řízení o statusových věcech právnických osob a některá další řízení vyjmenovaná v tomto zákoně.

Nárok na zaplacení dorovnění uplatňuje minoritní akcionář žalobou, žalobou na plnění, jak několikrát zdůraznil Nejvyšší soud v citovaných usneseních a jak potvrzují i zmíněné komentáře k současné úpravě práva akcionářů na dorovnění. Tato žaloba tedy musí splňovat požadavky § 79 o. s. ř., tj. musí z ní být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Jak konstatoval Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 4328/2010, „*požaduje-li žalobce peněžité plnění, musí být ze žaloby patrné i to, jakou částku mu žalovaný má zaplatit; nemůže-li žalobce svůj peněžitý nárok přesně vyčíslit, musí jej uvést alespoň v přibližné výši*“. **Neuvede-li žalobce, čeho se domáhá, jde o podání neurčitě a soud by měl žalobce vyzvat podle § 43 o. s. ř. k opravě či doplnění žaloby. Není-li nedostatek odstraněn, nelze v řízení**

pokračovat; soud neví, co je předmětem sporu a nemá o čem rozhodovat, což občanský soudní řád vyjadřuje tím, že soud takovou žalobu usnesením odmítne (§ 43 odst. 2 o. s. ř.).

V usneseních, v nichž Nejvyšší soud řešil otázky náležitostí žalob na zaplacení dorovnění při převzetí jmění hlavním akcionářem (29 Cdo 4252/2010 a 29 Cdo 4778/2014), však uzavřel, že taková žaloba „projednatelná“ je, a lze tedy o sporu rozhodnout. Důvodem měla být skutečnost, že soud v daných případech není vázán petitem žalobce a podobně jako při rozhodování o určení výše přiměřeného protiplnění na jednu akcii podle § 183k obch. zák. „*určením výše dorovnění soud vypořádává vztah mezi účastníky řízení způsobem předjímaným v § 220p obch. zák.*“

Jak bylo řečeno, totéž přisuzuje komentářová literatura i současně úpravě práva na dorovnění obsažené v § 390 z. o. k. – podle ní vyplývá způsob vypořádání vztahu mezi účastníky řízení ve smyslu § 153 odst. 2 o. s. ř. z § 376 a 390 z. o. k., a proto i nyní soud může rozhodovat o nároku akcionáře na dorovnění, aniž by jej žalobce uplatnil v konkrétní výši.⁶

Tyto závěry ovšem neodpovídají povaze sporu vedeného o zaplacení dorovnění. Jak bylo řečeno a jak vyplývá z hmotněprávní i procesněprávní úpravy, v řízení **jde o spor** mezi menšinovým a hlavním akcionářem, menšinový akcionář uplatňuje majetkový nárok, žádá o splnění dluhu vzniklého v důsledku převodu jmění na hlavního akcionáře. Soud řeší existující spor o uplatněném nároku, tento spor musí celý vyřešit, tedy přisoudit nebo zamítnout může jen to, o čem žalobce žádá. Soud zde svým rozhodnutím neupravuje poměry účastníků do budoucna, jako je tomu v typickém nesporném řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, a kde tudíž soud návrhy účastníků řízení není vázán.⁷

Případný není ani argument, že ze zákona, tj. dříve z § 220p obch. zák. a nyní z § 376 a 390 z. o. k., vyplývá způsob vypořádání vztahu mezi účastníky řízení, a proto soud může jít mimo žalobní petit. Žádné z uvedených ustanovení není úpravou, již má na mysli § 153 odst. 2 o. s. ř., což je patrné už z toho, jak případy spadající pod toto ustanovení charakterizuje jak komentářová literatura, tak i soudní judikatura.⁸

Pokud komentáře k § 390 z. o. k. způsobem vypořádání vyplývajícím z právního předpisu rozumějí to, že zákon stanoví pro přiznání dorovnění hledisko přiměřenosti, je třeba poznamenat, že přiměřenost, resp. nepřiměřenost poskytnutého protiplnění hodnotě akcií je skutkovou podstatou pro vznik nároku na dorovnění. Existenci této skutkové podstaty musí akcionář tvrdit a prokazovat, aby se svým nárokem úspěšně. Hledisko přiměřenosti je pak hlediskem, jímž soud poměruje uplatněný nárok. Nic víc a nic méně. Je-li částka požadovaná akcionářem vyšší než přiměřená, přízná soud jen tolik, kolik tomuto hledisku odpovídá, a ve zbytku musí žalobu zamítnout. Zní-li žaloba na částku nižší, než je přiměřená, může ji soud žalobci přiznat jen tehdy, pokud žalobce svůj nárok odpovídajícím způsobem rozšíří.⁹

Rozhodování o nároku na dorovnění je svou povahou obdobné rozhodování o nároku na přiměřené zadostiučinění v peněžité podobě ve sporech z nekalé soutěže. I zde je hlediskem pro přiznání peněžitého zadostiučinění v určité výši přiměřenost. Soud přiznává peněžité zadostiučinění v konkrétní výši na základě své vlastní úvahy. Odborná literatura i judikatura

5 Podobně viz R. Zahradníková: Aplikace zákona o zvláštních řízeních soudních na některá řízení ve věcech obchodních korporací, *Jurisprudence* č. 5/2014; P. Zima: Sporné nesporné řízení, *Právní fórum* č. 6/2009.

6 Viz publikace citovaná v poznámce č. 4.

7 A. Winterová a kol.: *Civilní právo procesní*, Vysokoškolská učebnice, 5. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva, Linde Praha, a. s., Praha 2008, str. 393 a násl.; R. Zahradníková, op. cit. sub 5.

8 L. Drápal, J. Bureš a kol.: *Občanský soudní řád I*, § 1 až 200za, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1034. Z dnešní úpravy, z níž vyplývá způsob uspořádání vztahů mezi účastníky řízení, lze jmenovat např. § 1144 a 1145 o. z. o zrušení spoluvlastnictví, § 2915 odst. 2 o. z. o náhradě škody způsobené několika osobami, § 1766 o. z. o změně nebo zrušení závazku při podstatné změně okolností, podobně § 2620 odst. 2 o. z.

9 Tento závěr je vysloven i v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1332/2005, na něž i některá pozdější usnesení stejného senátu odkazují (např. usnesení sp. zn. 29 Cdo 4252/2010), aniž by bylo zcela zřejmé, zda a proč se od tohoto závěru odchylují.

Ilustrační foto

jsou ovšem zajedno v tom, že žalobce musí v žalobě požadovanou částku uvést a soud je petitem vázán do té míry, že nesmí uplatněnou částku překročit. Požadavku samozřejmě nemusí vyhovět buď vůbec, nebo v menším rozsahu, ovšem vždy musí vypořádat celý předmět sporu.¹⁰

Konečně namísto není ani tvrzení, že uvedený závěr reflektuje informační nerovnost obou stran a že tedy hlavní akcionář by měl být schopen určit výši dorovnání tak, aby byla přiměřená. Logika této úvahy zcela pomíjí, že mezi stranami je spor. Hlavní akcionář má jinou představu o přiměřenosti vypořádání než menšinový akcionář, proto po něm menšinový akcionář požaduje zaplacení dorovnání, vyzývá jej k plnění, a pokud hlavní akcionář neplní, obrací se na soud s majetkovým nárokem. Způsob uplatnění tohoto nároku pak musí splňovat požadavky určitosti, aby o něm bylo možno rozhodnout.

Úroky a úroky z prodlení

Judikatura, o níž byla řeč výše, a konečně i názory komentářové literatury k nové úpravě práva akcionáře na dorovnání, neposkytují jen příležitost k polemické diskusi o povaze žaloby na zaplacení dorovnání. Jak potvrzují další rozhodnutí Nejvyššího soudu, jsou spojeny se závažnými majetkovými důsledky, a to v souvislosti s úročením částky dorovnání požadovaného minoritními akcionáři. Podle § 220k odst. 7 obch. zák., má-li akcionář právo na dorovnání, úročí se dlužná částka, tj. částka přiměřeného vypořádání za zaniklé akcie, úrokem ve výši dvojnásobku diskontní sazby ČNB ode dne zápisu převodu jmění do obchodního rejstříku.

Podle dnešní úpravy obsažené v § 341a zák. o přeměnách platí přejímající akcionář úroky z uvedené dlužné částky rovněž ode dne zápisu převodu jmění do obchodního rejstříku, ovšem ve výši průměrné úrokové sazby z úvěrů poskytnutých bankami v České republice v roce předcházejícím roku, v němž byl převod jmění zapsán do obchodního rejstříku. Citované ustanovení zák. o přeměnách ještě dodává, že tím není dotčeno právo na úroky z prodlení. Podobně upravuje úročení protiplnění za zrušené akcie i § 388 z. o. k.

Uvedená ustanovení se týkají splatnosti a úročení částky přiměřeného vypořádání. Přiměřené vypořádání je splatné ve vazbě na zápis do obchodního rejstříku a právo na dorovnání, není-li

vypořádání přiměřené, je splatné na výzvu oprávněné osoby – menšinového akcionáře (§ 340 odst. 2 obch. zák. a nyní § 1958 odst. 2 o. z.). To dovedl i Nejvyšší soud ve výše citovaných rozhodnutích. Do prodlení se zaplacením dorovnání se tedy hlavní akcionář dostane tehdy, pokud na výzvu menšinového akcionáře nereaguje bez zbytečného odkladu. A zde je právě problém, který vyvolávají závěry Nejvyššího soudu o tom, že výzva menšinového akcionáře ani žaloba o zaplacení dorovnání nemusí obsahovat částku, kterou menšinový akcionář požaduje.

Je-li hlavní akcionář jako dlužník v prodlení s plněním výzvy k placení, vzniká mu povinnost platit úrok z prodlení. Neobsahuje-li výzva údaj o tom, co po dlužníkovi věřitel chce, je naprosto neurčitá a dlužník neví, co má plnit. Úrok z prodlení, který je vázán rovněž na doručení výzvy k plnění, také není určitelný, neboť zákonný úrok z prodlení (jak podle bývalé, tak současné úpravy) se počítá procentem z dlužné částky; pokud dlužná částka není určena, nelze určit ani úrok z prodlení. Nejvyšší soud, byť obecně uzavřel, že výzva k placení dorovnání nemusí obsahovat určení jeho výše, protože je nemusí obsahovat ani žaloba na toto plnění, se tímto aspektem svého závěru nezabýval, řešil jen důsledky případů, kdy údaj o výši plnění neobsahuje žaloba na zaplacení dorovnání. A řešil je poněkud kuriózním způsobem jak z hlediska procesních předpisů, tak hmotněprávní úpravy.

V usnesení sp. zn. 29 Cdo 4492/2010 posuzoval Nejvyšší soud úročení částky dorovnání v případě, kdy minoritní akcionáři žalobou v roce 2004 nejdříve žádali vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, která rozhodla o zrušení společnosti a převodu jmění na hlavního akcionáře a o určení výše přiměřeného vypořádání za zrušené akcie. Podáním z roku 2005 už uplatnili i majetkový nárok na zaplacení dorovnání, spolu se zákonným úrokem, ovšem neuvedli částku, kterou požadují. K výši požadovaného úroku podrobně vysvětlili, že úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák. by měl být roven výši úroku z prodlení podle tehdejšího nařízení vlády č. 142/1992 Sb., a pokud jej citované ustanovení obch. zák. stanovilo jinak, šlo o legislativní nedopatření.

¹⁰ Např. D. Ondřejová: Přiměřené zadostiučinění z pohledu teorie a aktuální soudní praxe ve sporech z nekalé soutěže, Právní rozhledy č. 21/2009, str. 776, a judikatura tam citovaná.

Soudy rozhodující o uplatněném nároku se s tímto požadavkem vypořádaly zajímavě. Prvoinstanční soud určil na základě znaleckého posudku výši dorovnání a uložil hlavnímu akcionáři ji zaplatit. Pokud jde o úrok, pravil, že dorovnání se úročí podle § 220k odst. 7 obch. zák. ode dne zápisu převodu jmění do obchodního rejstříku úrokem ve výši dvojnásobku diskontní sazby ČNB, ale že nevidí důvod, proč od tohoto data nepřiznat minoritním akcionářům úrok z prodlení podle nařízení vlády č. 142/1992 Sb. Odvolací soud považoval uvedené řešení za nesprávné s odůvodněním, že pokud § 220k odst. 7 obch. zák. obsahuje vlastní úpravu příslušenství, nelze aplikovat předpis jiný. Změnil tedy prvoinstanční rozhodnutí tak, že menšinovým akcionářům přiznal „úrok z prodlení“ podle § 220k odst. 7 obch. zák. ode dne zápisu převodu jmění do rejstříku ve výši dvojnásobku diskontní sazby ČNB.

Konečně Nejvyšší soud ve zmíněném usnesení z 12. 9. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4492/2010, vysvětlil, že **úrok a úrok z prodlení jsou dva různé instituty, každý má jinou funkci a nelze je směřovat**; úrok plní funkci úplaty za poskytnutí peněžních prostředků a úrok z prodlení je sankcí za porušení povinnosti včas plnit peněžité závazek. **Právo na dorovnání není splatné zápisem převodu jmění do obchodního rejstříku, ale až na výzvu menšinového akcionáře, a proto k datu zápisu nemohl být hlavní akcionář v prodlení s placením dorovnání.**

S vysvětlením Nejvyššího soudu ohledně rozdílu mezi úrokem a úrokem z prodlení je samozřejmě třeba souhlasit, nižší soudy jen ukázaly, že jim uvedené pojmy příliš jasné nejsou. Nicméně závěry Nejvyššího soudu otevřely problémy jiné a ty se týkají podmínek, za nichž lze úrok spojený s dorovnáním a úrok z prodlení přiznat. Nejvyšší soud k tomu konstatoval: „jelikož § 220k obch. zák. bez dalšího zakládá nárok akcionářů na zaplacení dorovnání včetně zákonného úroku (...), přizná soud v souladu s § 153 odst. 2 o. s. ř. bez dalšího i zákonný úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák., a to bez ohledu na to, zda a v jaké výši akcionář jeho přiznání požaduje. Naopak úrok z prodlení podle § 369 obch. zák. soud může přisoudit pouze tehdy, jestliže se jeho zaplacení domáhá.“¹¹ (Zvýraznění dodáno.)

Základem tohoto tvrzení je opět myšlenka, že soud při rozhodování o nároku na dorovnání vypořádává vztah mezi hlavním akcionářem a menšinovými akcionáři podle § 153 odst. 2 o. s. ř., a to při rozhodování o zákonném nároku. Proto menšinovým akcionářům má přiznat úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák., aniž by jej tito akcionáři vůbec uplatnili, ovšem úrok z prodlení jen tehdy, pokud jej navrhovatelé požadovali. **Vzhledem k tomu, že současná úprava dorovnání je prakticky stejná a komentáře k ní vysvětlují povahu žaloby na dorovnání a způsob rozhodování o ní stejně jako citované usnesení Nejvyššího soudu, lze očekávat, že i přístup k úročení bude stejný.**

11 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4492/2010, str. 5.

12 P. Koukal uvádí, že úrok z prodlení by v současné době měl být považován spíše za příslušenství dluhu [P. Koukal in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I, Obecná část (§ 1 až 654), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1815.] Z hlediska zaměření tohoto článku toto rozlišování ovšem není významné, a proto se jím podrobněji nezabývám.

13 Viz např. K. Eliáš: Součást věci a příslušenství, Ad Notam č. 4/2007; J. Spáčil: Sporné otázky institutu „příslušenství věci“, Právní rozhledy č. 2/2002; rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2772/2000.

14 Např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 22/2005, rozsudek Vrchního soudu v Praze publikovaný pod č. R 14/1998,

Ovšem **obě části uvedené úvahy jsou problematické**. Jak bylo řečeno, soud rozhoduje o sporu, jehož předmětem je majetkový nárok menšinového akcionáře. **Soud svým rozhodnutím neupravuje poměry účastníků do budoucna**, a argumentace § 153 odst. 2 o. s. ř. proto není namístě. Totéž platí o závěrech týkajících se rozhodování o úroku podle § 220k odst. 7 obch. zák. (nyní podle § 388 z. o. k., popř. podle § 341a zák. o přeměnách) a úroku z prodlení.

Úrok a úrok z prodlení jsou příslušenstvím pohledávky. Před 1. 1. 2014 to říkal § 121 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a nyní tak příslušenství pohledávky charakterizuje § 513 o. z.¹² Jak podle obč. zák. č. 40/1964 Sb. (§ 524 odst. 2), tak podle současné úpravy (§ 1880 odst. 1 o. z.) platí zákonná skutková domněnka, že s převodem věci hlavní (pohledávky) přechází i její příslušenství. Proto se tohoto druhu příslušenství nedotýkají diskuse vedené ohledně převodu věci s příslušenstvím, resp. ohledně otázky, zda, je-li převáděna věc hlavní, sdílí příslušenství věci „bez dalšího“ právní osud věci hlavní,¹³ a není třeba se k nim blíže vyjadřovat.

Nicméně, pokud menšinový akcionář žaluje na dorovnání a chce s touto pohledávkou i její příslušenství, platí pro uplatnění jeho nároku požadavky týkající se určitosti a srozumitelnosti žalobního petitu. Obecná charakteristika příslušenství pohledávky, jak je obsažena v citovaných ustanoveních, nerozlišuje mezi jednotlivými druhy tohoto příslušenství a nelze z ní dovozovat ani rozdílné podmínky pro uplatnění nároku na určitý druh příslušenství, a to ani podle toho, zda právo na příslušenství je založeno smlouvou nebo zákonem. To reflektuje i judikatura, která se zabývá určitostí žalobního petitu žádajícího zaplacení příslušenství uplatňované pohledávky. Konstatoje, že příslušenství pohledávky nemusí být sice v návrhu na zahájení řízení přesně vyčísleno, ale musí být uveden druh příslušenství, které žalobce požaduje, způsob, jímž lze určit jeho výši, a den, od kterého má být soudem toto příslušenství přiznáno.¹⁴

Stejně závěry je třeba vztáhnout i na úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák., jakož i na úrok podle současné úpravy dané problematiky v § 388 z. o. k. a v § 341a zák. o přeměnách. **Je-li tento úrok jedním z druhů příslušenství pohledávky, tj. práva na zaplacení částky dorovnání, může jej soud akcionáři přiznat jen tehdy, pokud se jej dostatečně určitým způsobem domáhá**, tedy pokud v žalobě řekne, že požaduje zaplacení tohoto úroku a odkdy. Na tom nic nemění ani to, že právo na dorovnání přiznává menšinovému akcionáři zákon. Jak bylo řečeno, soud v řízení o návrhu na zaplacení dorovnání rozhoduje existující spor mezi akcionáři, nevypořádává vztah mezi nimi do budoucna. Není tak důvod, aby soud menšinovému akcionáři přiznával právo na jeden z druhů příslušenství uplatňované pohledávky, aniž by toto příslušenství akcionář požadoval, a u jiného druhu příslušenství stejné pohledávky mohl rozhodovat jen na základě návrhu tohoto akcionáře.

Požadavek na zaplacení úroku z dorovnání a vady návrhu na zahájení řízení

Jak bylo řečeno, v popisovaném případě minoritní akcionáři požadovali úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák., ovšem charakterizovali jej jako úrok z prodlení. Totéž činily, byť s rozdílným odůvodněním, i oba nižší soudy. Nejvyšší soud způ-

sob uplatnění nároku na požadované příslušenství dorovnání považoval za neurčitý, nižším soudům vytkl, že měly vyzvat navrhovatele – menšinové akcionáře k odstranění této vady jejich návrhu podle § 43 o. s. ř. Kromě uvedeného vysvětlení rozdílů mezi úrokem a úrokem z prodlení pak doplnil, že výzva k odstranění vad by měla navrhovatelům uložit, aby upřesnili, zda požadují **jen** zákonný úrok podle § 220k obch. zák. **nebo** i úrok z prodlení (zvýraznění dodáno).

Neurčitost podání menšinových akcionářů se v daném případě podle Nejvyššího soudu týkala údaje o tom, čeho se v rámci příslušenství domáhali, jejich žalobního návrhu. Podle § 43 o. s. ř. je soud povinen účastníka vyzvat k odstranění vady návrhu na zahájení řízení a poučit jej, jak opravu nebo doplnění podání provést, pokud pro vadu podání nelze v řízení pokračovat, např. právě pro vadu petitu. Jak se shoduje odborná literatura i judikatura Ústavního soudu, tato poučovací povinnost soudu neznamená, „že by soud mohl účastníky poučovat o hmotném právu, neboť pak by již nešlo o odstranění vad podání, které brání projednání a rozhodnutí věci, nýbrž o návod, jak by měl účastník postupovat, aby byl v řízení úspěšný; takový postup by byl v rozporu s rovným postavením účastníků v občanském soudním řízení“.¹⁵

Menšinová akcionáři původně požadovali ve zmiňovaném řízení jediný druh příslušenství jejich tvrzené pohledávky. V řízení šlo o výši tohoto příslušenství, k této výši snažely obě strany argumenty a nižší soudy toto příslušenství právně kvalifikovaly a přiznaly v určité výši. Po obdržení výzvy podle § 43 o. s. ř. vydané po dovolacím usnesení prvoinstančním soudem **doplnili menšinová akcionáři v roce 2013 své podání z roku 2005 tak, že upřesnili, že požadují úrok podle § 220k odst. 7 obch. zák. ode dne zápisu převodu do obchodního rejstříku a vedle toho i úrok z prodlení ode dne doručení výzvy k plnění hlavnímu akcionáři; výzvou k plnění přitom bylo zmíněné podání z roku 2005 neobsahující výši požadované částky. Oba druhy příslušenství jim byly přiznány, a to z částky dorovnání určené soudem na základě znaleckého posudku.**

Nejvyšší soud tedy namísto toho, aby posoudil, zda nižší soudy rozhodly o uplatnění nároku na příslušenství pohledávky správně, zda se vypořádaly s argumentací ohledně právního posouzení uplatněného příslušenství a jeho výše, vysvětlil navrhovatelům, že mají možnost žádat příslušenství dvě, resp. dva druhy příslušenství. Poučil tedy menšinové akcionáře o jejich hmotném právu, o tom, jaké příslušenství mohou požadovat a za jakých podmínek. Tím ovšem **porušil rovnost účastníků řízení** a právo hlavního akcionáře na spravedlivý proces zaručený čl. 36 Listiny základních práv a svobod.¹⁶ Majetkové důsledky byly bezprostřední. Podání menšinových akcionářů z roku 2013, jímž požadovali dva druhy příslušenství, nebylo považováno za nové uplatnění nároku na příslušenství, ale za doplnění či opravu původního podání z roku 2005, tj. ve smyslu § 43 o. s. ř. s účinky od tohoto podání v roce 2005. Vedle původně požadovaného úroku podle § 220k odst. 7 obch. zák. tak akcionáři získali ještě úrok z prodlení počítaný již od roku 2005, tedy za dobu, kdy jejich právo na úrok z prodlení bylo již téměř čtyři roky promlčeno.¹⁷ Samozřejmě, jelikož Nejvyšší soud vycházel z názoru, že výzva k plnění ani žaloba na dorovnání nemusejí obsahovat výši požadované částky, byl i přiznaný úrok z prodlení počítaný ode dne podání, které sice vyzývalo hlavního akcionáře k placení, ale neřeklo, kolik má zaplatit.

I tyto důsledky má problematické pojetí žaloby o zaplacení dorovnání jako žaloby, jejímž petitum soud není vázán, protože upravuje vztahy mezi hlavním a menšinovými akcionáři do budoucna podle § 153 odst. 2 o. s. ř.

Závěr

Judikatura, již se tento článek zabývá, pracovala s ustanoveními obch. zák., která jsou dnes již zrušena. Současná úprava práva na dorovnání při převodu jmění v zák. o přeměnách (§ 45 a násl.) je obdobou řešení obsaženého v obch. zák. jen s určitými změnami, resp. s upřesněním některých ustanovení, která za účinnosti obch. zák. nebyla považována za příliš jasná. Totéž lze říci o úpravě práva na dorovnání v případech, kdy valná hromada rozhodla o přechodu účastnických cenných papírů na majoritního akcionáře, obsažené v § 390 z. o. k. Komentáře k § 390 z. o. k. na tuto judikaturu navazují, vyslovují stejné závěry. Proto je diskuse o ní a její aplikovatelnosti v současné době potřebná a záměrem tohoto článku je ji otevřít.

Z povahy práva na zaplacení dorovnání, jak bylo upraveno v dnes již zrušených ustanoveních obch. zák., nebo podle současné úpravy zák. o přeměnách, vyplývá, že **pokud menšinový akcionář společnosti, jejíž valná hromada rozhodla o převodu jmění na přejímajícího akcionáře, není spokojen s výší přiměřeného vypořádání poskytnutého za jeho akcie v zanikající společnosti a chce požadovat dorovnání do přiměřené částky, musí toto své právo realizovat tak jako jakékoliv jiné majetkové právo. Musí vyzvat přejímajícího akcionáře k zaplacení určité částky odpovídající jeho představě o výši dorovnání, a pokud jeho právo přejímající akcionář dobrovolně neuspokojí, musí je uplatnit žalobou, v níž výši uplatněného nároku vyčíslí.** Podobně je tomu i v případě vytěsnění podle z. o. k.

Menšinový akcionář má právo na úrok z dlužné částky dorovnání a to ode dne zápisu převodu jmění do obchodního rejstříku. Tento úrok odpovídal za platnosti § 220k odst. 7 obch. zák. dvojnásobku diskontní sazby ČNB a v současné době je určován podle průměrné úrokové sazby z úvěrů poskytnutých bankami v České republice v roce předcházejícím roku, v němž byl převod jmění zapsán do obchodního rejstříku. **Požaduje-li akcionář tento úrok, musí jej v žalobě uvést a specifikovat i den, od něž jej požaduje.** Vedle toho má tento akcionář právo i na úrok z prodlení, nesplní-li hlavní akcionář jeho požadavek na zaplacení dorovnání bez zbytečného odkladu po obdržení výzvy k plnění.

❖ Autorka, advokátka v Praze a rozhodkyně, je členkou předsednictva Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR a členkou komise pro soukromé právo LRV.

15 L. Drápal, J. Bureš a kol.: Občanský soudní řád I, II, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 277; dále např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 233/97 a II. ÚS 634/04.

16 K tomu např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 634/04 a I. ÚS 233/97.

17 Pro zajímavost lze ještě doplnit, že Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1763/2011 posuzoval stejnou situaci, jaká je popsána výše, ovšem posoudil ji jinak. V tomto případě menšinová akcionáři rovněž žalovali na zaplacení dorovnání a úroku podle § 220k obch. zák. a rovněž tvrdili, že úrok by měl být ve výši úroku z prodlení podle nařízení vlády č. 142/1992 Sb. Vrchní soud v Olomouci jim přiznal úrok podle § 220k obch. zák. ve výši podle tohoto ustanovení, tedy odpovídající dvojnásobku diskontní sazby ČNB, ovšem označil jej jako „úrok z prodlení“. Nejvyšší soud uzavřel, že nesprávně označení úroku přiznávaného podle § 220k obch. zák. jako úrok z prodlení nemění nic na věcné správnosti rozhodnutí odvolacího soudu.